

Kowalski, W. C.

"Pioniere der Wissenschaft bei Siemens. Beruflicher Werdegang und wichtigste Ergebnisse", Ernst Foldtkeller, Herbert Goetzeler, München 1994 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 44/1, 176-178

1999

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w Warszawie i liczy zaledwie osiem stron tekstu, dodajmy autografu. Po drobiazgowym omówieniu tych zapisków i ich losów fragmenty te prezentuje J. Olejniczak w końcowej części swojego artykułu.

Kończąc podkreślić należy, że pierwszy numer „Zeszytów Staszicowskich” jest w pełni udany. Przekonuje on, że pisanie o tej postaci wymaga interdyscyplinarnego spojrzenia. Lektura pisma godna jest polecenia i wypada mieć nadzieję, że doczekamy się wkrótce – oby jak najrychlej – kolejnego zeszytu.

Przypis

¹ Referaty wygłoszone na tej sesji ukazały się drukiem pt. *Stanisław Staszic. Materiały Sesji Staszicowskiej. Piła 19–20 września 1995*. Red. J. Olejniczaka. Piła 1995.

Antoni Kuczyński
(Wrocław)

NOTY RECENZYJNE

Ernst F o l d t k e l l e r und Herbert G o e t z e l e r (Hrsg): *Pioniere der Wissenschaft bei Siemens. Beruflicher Werdegang und wichtigste Ergebnisse*. München 1994 Publicis MCD Verlag; 187 s., rys., fot.

Prezentowana książka pt. *Pionierzy nauki [zatrudnieni] u Siemens* Zawodowy rozwój i najważniejsze osiągnięcia jest poprzedzonym Słowem wstępnym, napisanym przez dyrektora Instytutu Badań Ciała Stałego im. Maksa-Plancka w Sztutgarcie – prof. Hansa-Joachima Queissera i opracowaną przez wydawców redaktorów: Ernsta Feldkellera i Herberta Goetzlera (z Centralnego Oddziału Badania i Rozwoju Muzeum Siemens w Monachium) *Przemową*, zestawieniem 27 biografii uczonych, naukowców i wysokiej klasy specjalistów – inżynierów, którzy bądź tworzyli i pracowali w zakładach, przekształcających się stopniowo z warsztatów rzemieślniczych w drugi co do wielkości na świecie, elektrotechniczny koncern Siemens S.A., bądź też z zakładami tymi i z tym koncernem współpracowali, będąc stale związani z pracą i badaniami prowadzonymi na wyższych uczelniach.

Wydaje się, że tytuł prezentowanej publikacji mógłby sugerować, że Koncern Siemens jest bezinteresownym darczyńcą nauki i ludzkości. Bowiem zestawienie 27 biogramów uczonych, naukowców i wysokiej klasy specjalistów – inżynierów,

bez podania materialnych korzyści, jakie osiągnęły w ciągu dziesiątków lat zakłady i Koncern Siemens, może wskazywać na dobrze skalkulowaną inwestycję reklamową tego Koncernu.

Założycielami początkowo Zakładu, a w końcu Koncernu Siemens byli oczywiście bracia Siemens: Ernst Werner i Fryderyk, których biogramy rozpoczynają opublikowany zbiór. Pominięty został natomiast biogram trzeciego brata Wilhelma (późniejszego sir Williama), o którym wspomina się tylko przy okazji pobytu u niego brata Fryderyka, choć niewątpliwie ich współpraca w Anglii musiała mieć swój wpływ na Zakłady Siemens w Niemczech. Dzisiejszy Koncern powstawał i rozwijał się stopniowo: początkowo przez przyłączanie niewielkich jeszcze rzemieślniczych zakładów do przemysłowych przedsiębiorstw takich, jak Siemens & Halske, później w 1903 r. do już większych: Siemens-Schuckert Werke, a dopiero w 1927 r. przez fuzję spółek akcyjnych do obecnego Koncernu Siemens. Koncern ten odgrywał wielką rolę w hitlerowskiej machinie wojennej. Wykorzystywał on niewolniczą pracę więźniów i wywiezionych do pracy przymusowej z okupowanych krajów, w tym z Polski. Nic więc dziwnego, że po kapitulacji hitlerowskich Niemiec zakłady Siemens poddane zostały kontroli państwa alianckich. Dopiero w 1952 r. zwrócono je właścicielom, którzy ostatnio w końcu 1998 r. zgłaszają chęć wypłacenia odszkodowań za przymusową pracę w czasie II wojny światowej tym, którzy jeszcze do dzisiaj przeżyli.

Obecnie Koncern Siemens zatrudnia około ćwierć miliona pracowników w wielu fabrykach rozproszonych na terenie NRF, w tym w wielkich zakładach w Berlinie, produkujących urządzenia elektrotechniczne, jak to podano do publicznej wiadomości, stosowane w przemyśle, rolnictwie, transporcie, żegludze, gospodarstwie domowym itd.

Szkoda, że w recenzowanej publikacji nie zostały właściwie sprecyzowane kryteria wyboru związanych z Koncernem Siemens uczonych i naukowców oraz wysokiej klasy specjalistów inżynierów do *grupy pionierów nauki* – można tu zadać pytanie, dlaczego nic nie dodano: *i techniki*. Powstają wątpliwości, czy w wyróżnionej grupie pionierów znalazły się wszystkie osoby, które w niej znaleźć się powinny. W zestawianych 27 biogramach *pionierów nauki* słabo zaznaczają się dwie fazy wielkiej emigracji swobodnej i wymuszonej (właściwie ucieczek) z hitlerowskich Niemiec: jednej przed i drugiej po II wojnie światowej oraz w tychże okresach dwóch okresów zwolnień, a także niezbędnych dla kontynuowania produkcji przedsiębiorstw koncernu awansów.

Przedstawione biogramy są bardzo interesujące i w zasadzie nieźle udokumentowane, co jest niewątpliwie zasługą i wydawców-redaktorów i współpracującego z nimi zespołu.

Ze względu na osobisty wkład w rozwój poszczególnych dyscyplin naukowych i specjalności zawodowych w skali nauki i techniki światowej wszystkie osoby, których biogramy przedstawiono w publikacji zasługują na wyróżnienie i zanotowanie jako znaczące w rozwoju nauki i techniki. Są to Werner von Siemens (1816–1892), Fryderyk Siemens (1826–1904), Karol Dietrich Harries (1866–1923), Werner Bolton (1868–1912), Hans Gerdien (1877–1951), Ragnar Holm (1879–1970), Marcello Stefano Pirani (1880–1968), Reinhold Rüdenberg (1883–1961), Bruno Pohlmann (1884–1958), Georg Masing (1885–1956), Walter Schottky (1886–1976), Gustaw Hertz (bratanek Henryka Hertza, 1887–1975), Hans Ferdynand Mayer (1895–1980), Ferdynand Trendelenburg (1896–1973), Karol Küpfmüller (1897–1977), Dennis Gabor (1900–1979), Ryszard Feldtkeller (1901–1981), Hellmuth Fischer (1902–1976), Maks Steenbeck (1904–1981), Bodo von Borries (1905–1956), Wolfgang Finkelburg (1905–1967), Eberhard Spenke (1905–1992), Ernst Ruska (1905–1988), Konrad Gund (1907–1953), Johannes Pätzold (1907–1980), Erwin Wilhelm Müller (1911–1977), Heinrich Welker (1912–1981). Załączony na końcu prezentowanej publikacji *Spis terminów* ułatwia czytelnikowi zainteresowanemu danym pojęciem łatwe odnalezienie biogramu, który tego pojęcia dotyczy np.: pod hasłem Nagroda Nobla w zakresie fizyki podane są odnośniki do stron: 79 do biogramu Gustawa Hertza – 1925 za odkrycie prawidłowości zderzeń między powolnymi elektronami i cząteczkami gazu (Eksperyment Francka-Hertza); 106 do biogramu Dennisa Gabora – 1971 za wynalezienie i rozwój holografii (na emigracji od 1933 r. w Anglii); 157 do biogramu Ernsta Ruska – 1986 za prace z dziedziny optyki elektronowej i za konstrukcję pierwszego mikroskopu elektronowego.

27 biogramów uczonych, naukowców i wysokiej klasy specjalistów-inżynierów określić należy jako udokumentowane, interesujące przyczynki do historii różnych dyscyplin nauk przede wszystkim fizycznych i chemicznych, a także biologicznych, medycznych, geologicznych, chociaż można mieć wątpliwości co do ich szczegółowości w poprzedzającym okresie II wojny światowej, w czasie jej trwania i w okresie bezpośrednio powojennym. W każdym razie publikacja ta może zainteresować tych wszystkich, którzy zajmują się historią poszczególnych dyscyplin naukowych w XIX i XX wieku, a więc w pierwszej kolejności czytelników „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”.

W.C. Kowalski
(Warszawa)